

Joan Solà (Bell-lloc d'Urgell, Pla d'Urgell, 1940) es va morir el dia 27 d'octubre a Barcelona, víctima d'un càncer. La seva contribució a l'estudi de la llengua catalana ha estat la més important després de Pompeu Fabra i Joan Coromines.

Amb la màxima dignitat

Joan Solà va dedicar el llibre *L'obra de Pompeu Fabra* (Editorial Teide, 1987) “a la Laura (que em diu ‘Papa, tu et moriràs treballant’), la Nausica i l’Adelaida”. La Laura va tenir raó. Joan Solà es va morir treballant, i intensament, fins i tot quan el càncer que patia de feia temps l’havia notablement afeblit.

Va tenir la sort de ser a temps de llegir el llibre que li van dedicar amics i deixebles, *Joan Solà. 10 textos d'homenatge*, publicat per l'editorial Empúries aquest darrer estiu.

I una segona sort, la de veure enllestit el projecte d'edició de les *Obres completes* de Pompeu Fabra, que dirigia amb Jordi Mir.

N'estava tan orgullós, li feia tanta il·lusió, que en va parlar a la seva columna de l'*Avui*, en dos articles seguits —preveient, segurament, que no seria a temps de veure publicats els volums restants previstos. Ho considerava un “gran esdeveniment”, com deia al titular dels dos articles. Hi recordava que n’hi havia sis de publicats, escrivia el 7 d'octubre, que el setè era en premsa i els altres (fins a deu) ja eren “ben encarrilats”.

El segon article, el del 14 d'octubre, anava dedicat al volum 7, que aplegarà per primer cop totes les *Converses filològiques* de Fabra, en una edició a cura de Joaquim Rafel, lingüista que ja n’havia fet una edició (Edhasa. 1983-1984), però inacabada.

Les *Converses filològiques* havien robat el cor de Joan Solà, com van robar el cor de tots els catalans —el primer de tots, Josep Pla— quan Fabra les publicava a la premsa. Considerava que conformaven un dels conjunts científics

Joan Solà, el juny del 2009.

i populars més admirables de l'Europa del segle XX. També n’admirava la seguretat expressiva i la feix combinació d’elegància i senzillesa.

Solà va escriure regularment articles sobre la llengua catalana a la premsa, i també eren unes converses filològiques: potser n’eren més, de converses, que les de Fabra. Fabra va fer servir la premsa per reforçar la seva tasca preceptiva i Solà anava més enllà de la divulgació de la normativa, establia un diàleg amb el lector sobre qüestions polèmiques o dubtoses, li obria els ulls, el convidava a reflexionar, sovint a relativitzar. I sovint hi feia aportacions originals.

El rigor. Quan Joan Solà era al darrere d’un projecte, el rigor —la “dignitat material i intel·lectual”, com ell exigia— era garantit.

L’edició de les *Obres completes* de Fabra presentarà textos inèdits o desconeguts, fins i tot per als especialistes, fruit d’un treball intens de recerca als arxius i hemeroteques. L’edició no es limitarà a recollir els textos fabrians: s’enriquirà amb una biografia contrastada, una bibliografia de l’autor, que remetrà als volums que contenen cada peça, i una bibliografia sobre l’autor. Finalment, el darrer volum, anunciava Solà al primer article, contindrà els índexs de paraules, de conceptes i de noms propis, a més dels índexs generals de tota l’obra, dels textos de Fabra i dels estudis dels col·laboradors.

Joan Solà no únicament es va morir treballant, es va morir fent treballar els altres, i havent-los fet treballar molt. Sabia que sense un bon equip, i sense un bon company al seu costat, els projectes, especialment els més ambiciosos, s’haurien eternitzat, i ell s’hi hauria florit. I no eren pas obres menors, o d’interès reduït, eren edicions i treballs de recerca del tot necessaris, eren eines indispensables —i urgents— per a poder parlar científicament del català, consigna que va ser l’obsessió de la seva vida.

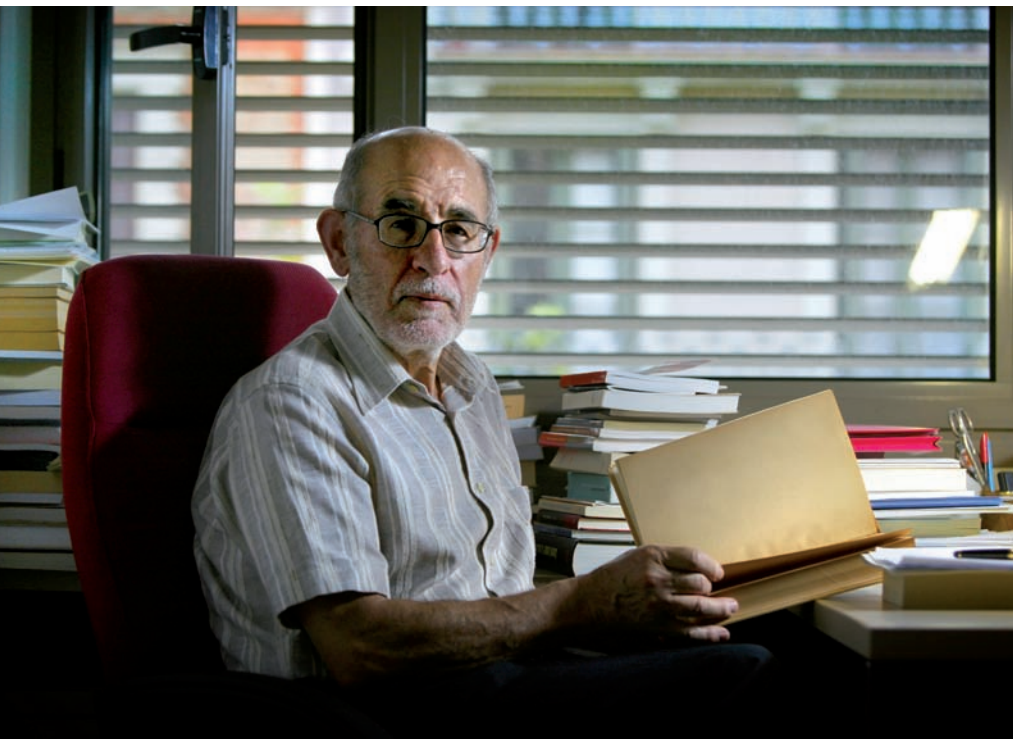
Amb Jordi Mir, va estar a sobre “diàriament” de l’edició de les *Obres completes* de Fabra, “per atendre i orientar la trentena d’especialistes que hi treballen i obrir noves pistes”, escrivia al primer article.

Amb Pere Marcet, va construir una història lingüística dels Països Catalans a partir de la detecció de 10.143 textos dedicats a la llengua catalana. Es referim als dos volums, de 1.152 i 2.395 pàgines, respectivament, de la *Història de la lingüística catalana, 1775-1900. Repertori crític*, coeditat entre la Universitat de Girona i Eumo Editorial el 1998.

Per fer els tres gruixuts volums de la *Gramàtica del català contemporani* (Empúries, ed. definitiva, 2008) va comptar amb un equip format per Maria-Rosa Lloret, Joan Mascaró i Manuel Pérez Saldanya.

Amb el filòleg Josep M. Pujol va escriure els llibres *Tractat de puntuació* (Columna, 1989) i *Ortotipografia. Manuel de l'autor, l'autoeditor i el dissenyador gràfic* (Columna, 1995).

Amb Albert Rico, la *Gramàtica i lexicografia catalanes: síntesi històrica*

JORDI PLAY

El catedràtic de llengua catalana de la Universitat de Barcelona, al seu despatx, l'any 2006.

(Universitat de València, 1995). I amb Sebastià Bonet, la *Sintaxi generativa catalana* (Enciclopèdia Catalana, 1986).

Tot i ser catedràtic universitari, Joan Solà va tenir, a més, la virtut, excepcional, de triar lliurement els seus col·laboradors. Si calia anar-los a buscar fora de les aules universitàries, hi anava. Va ser un professor universitari sense llocada, un professor universitari independent: volia sentir-se amb les mans lliures de compromisos acadèmics i funcionaris, és a dir, de compromisos personals. Quan, a l'hora d'endegar una obra, buscava un deixeble era perquè el volia fer col·laborador, no pas perquè fes de camàlic o de secretari; tampoc perquè li digués mestre.

L'altra gran sort de Joan Solà, per a tots els catalans, va ser la de deixar d'obsessionar-se per la lingüística estructural –com feia a les classes que va impartir a l'Escola de Periodisme de l'Església, del 1967 al 1969, on omplia la pissarra d'arbres– per passar a l'estudi positivista de la llengua catalana, la coetània i la pretèrita.

Aquella primera etapa li va servir, però, per a poder parlar amb exigència científica de la gramàtica del català, especialment de la sintaxi. La revi-

sió crítica de la gramàtica ha estat la principal aportació de Joan Solà a la lingüística catalana, ha pensat sempre un dels seus lectors més atents, i també amic personal, el filòleg Narcís Garolera, professor de la UPF. De la vasta producció científica de Solà, Garolera en destaca els dos volums d'*Estudis de sintaxi catalana* (1972-73), *Qüestions controvertides de sintaxi catalana* (1987), *Sintaxi normativa: estat de la qüestió* (1994), i la recent *Gramàtica del català contemporani* (2008), de la qual fou director.

A Joan Solà l'hem hagut d'anomenar lingüista, però ell no era pas catedràtic de lingüística catalana, com molts, per error, l'hem batejat més d'una vegada, sinó de llengua catalana. I, dins d'aquest

Joan Solà va ser un catedràtic independent, que volia sentir-se lliure per a buscar col·laboradors i formar equips

camp de l'estudi de la llengua catalana, va veure, amb tota justícia, que si hi havia dues persones que mereixien una atenció preferent eren Pompeu Fabra i Joan Coromines. A tots dos els va estudiar a fons i els va fer estudiar a fons.

Joan Coromines, per la seva actitud contrària al món acadèmic –el de l'Institut d'Estudis Catalans i el de la Universitat–, no era benvist en amplis sectors del versallesc funcionariat cultural. Tenia fins i tot la barra de reivindicar el traïdor Josep Pla! Les petites badades que tothom pot trobar al monumental *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* eren utilitzades per escarnir-lo, en converses privades, mentre que les atzagaiades contra algunes patums incloses a l'obra causaven indignació i escàndol.

Joan Solà va fugir sempre d'aquest safareig i, a més d'anar a Pineda de Mar a visitar-lo, va impulsar una obra col·lectiva dedicada a la seva vida i a la seva obra, i també va organitzar un cicle d'estudi i homenatge, les ponències del qual són recollides al volum *L'obra de Joan Coromines* (Fundació Caixa Sabadell, 1999).

La mort ha trucat a la porta de l'estimat Joan Solà quan finalment la societat civil i cultural catalana li havia atorgat la carta de ciutadà exemplar. La concessió, l'any passat, del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes va projectar una llum sobre la seva immensa obra, de la qual era necessitada. Calia que el país fos conscient de la seva tasca i, fins llavors, no ho era prou. Calia saber que els articles que publicava a la premsa, i que, per sort, havien estat recollits regularment en llibre, eren fruit d'una reflexió seriosa, no pas unes divagacions gratuïtes, ni tampoc unes reflexions confuses.

Posats a *caldre*, però, sí que hauria calgut una altra cosa molt important, que hagués entrat ben aviat a la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, i que hi hagués manat. Amb ell al capdavant, de segur que ara tindriem un diccionari Fabra modern i impecable, perquè s'hauria tractat –hauria escrit Joan Solà a la introducció– de donar a l'edició la màxima dignitat material i intel·lectual.

Lluís Bonada